

Amt für Volksschule und Sport
Uffizi per la scola populara ed il sport
Ufficio per la scuola popolare e lo sport

Directivas davart las mesiras da la pedagogia speziala

Cuir, avrigl 2013

Cuntegn

1. Basas	3
1.1 Basa legala	3
1.2 Mesiras da la pedagogia speziala – noziuns	4
1.3 Sustegn e cundiziuns da basa	6
2. Realisaziun da la promoziun	8
2.1 Promoziun integrativa	8
2.2 Maisa radunda e team spezialisà en cas da mesiras simplas	12
2.3 Andament dals process (recumandaziun)	13
2.4 Planisaziun da promoziun (recumandaziun)	15
2.5 Resursas da persunal (recumandaziun)	17
3. Infurmaziuns supplementaras	19
3.1 Scolas spezialas	19
3.2 Ulteriurs temas da promoziun	19
3.3 Engaschament da personas d'instrucziun sco er da spezialistas e da spezialists	22
Agiunta A: Documents da model	23
1. Concept da promoziun da la scola	23
2. Ideas pedagogicas directivas	24
3. Carnet d'obligaziuns	25
4. Cunvegna davart las cumpetenzas e davart la collavuraziun tranter la persuna d'instrucziun da classa e la pedagoga u il pedagog curativ da scola	26
5. Plan da promoziun	27
6. Preparar l'analisa da la situaziun	28
7. Discurs ("maisa radunda")	29
Agiunta B	30
Infurmaziun	30
Abreviaziuns	30
Glossari	31
Avis pertutgant correcturas suenter ils 6-5-2013	33

1. Basas

1.1 Basa legala

Obligaziun ed incumbensa

La finamira surordinada è la promoziun scolastica da tut ils uffants. Scolaras e scolars che han in basegn da promoziun spezial survegnan il sustegn necessari da la pedagogia speziala.

Ils chantuns èn obligads da procurar per ina instrucziun fundamentalauffizienta ch'è averta a tut ils uffants (art. 62 al. 1 e 2 da la constituziun federala da la confederaziun svizra, Cst.). Plinavant procuran ils chantuns per ina scolaziun spezialauffizienta da tut ils uffants e giuvenils impedids (art. 62 al. 3 Cst.).

Il chantun Grischun è dapi l'onn 2008, dapi la nova concepziun da la gulivaziun da finanzas e da la repartiziun da las incumbensas tranter la confederaziun ed ils chantuns (NGF), responsabel per las prestaziuns specificas e finanzialas dal sector da la scolaziun speziala. Perquai che l'assicuranza d'invaliditad è sortida da la cofinanziaziun hai dà il midament dal sistem d'assicuranza al sistem da furmaziun. Il concept grischun da pedagogia speziala (2007) è stà la basa per concepir e per sviluppar il sector da la pedagogia speziala en il Grischun.¹

Tenor l'art. 8 al. 1 Cst. èn tuts umans equals avant la lescha (egualitad giuridica). Sa basond sin l'art. 8 al. 4 Cst. è il 1. da schaner 2002 entrada en vigur la lescha federala davart l'eliminaziun dals dischavantatgs envers persunas cun impediments (lescha davart l'egualitad da persunas cun impediments). La lescha davart l'egualitad da persunas cun impediments pretenda ch'ils uffants ed ils giuvenils impedids vegnian integrads en la scola regulara, uschenavant che quai è pussaivel e serva al bainstar da l'uffant (art. 20). Ils chantuns ed ils purtaders da scola han pia l'incumbensa d'integrar scolaras e scolars, che han in basegn spezial da promoziun, sche pussaivel en la classa regulara e d'als promover.

Lescha da scola

Ils 21 da mars 2012 ha il cussegl grond deliberà la nova lescha davart las scolas popularas dal chantun Grischun (lescha da scola). L'ordinaziun respectiva (ordinaziun da scola) è vegnida relaschada da la regenza ils 25 da settember 2012.

La lescha da scola e l'ordinaziun da scola èn las basas legalas per las mesiras da la pedagogia speziala.

Las mesiras da la pedagogia speziala tutgan tar l'incumbensa integrala da furmaziun da la scola populara. Lur finamira è quella da porscher a tut ils uffants, a tut las scolaras e scolars sco er a tut ils giuvenils che han in basegn spezial da promoziun in sustegn adequat per lur carriera da scola en la scola regulara u en ina structura da scola adattada.

Cun l'entrada en vigur da la nova lescha da scola il 1. d'avust 2013 vegn surdada ina part da las cumpetenzas en il sector da las mesiras da la pedagogia speziala als purtaders da scola, numnadamain quella da conceder las mesiras da la pedagogia speziala dal sector simpel. Ils purtaders da scola èn però er cunresponsabels per realisar las mesiras pretensiusas en la scola regulara.

¹ departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (editur) (2007), concept grischun da pedagogia speziala (mars 2007)

Directivas e planisaziun da la purschida La regenza ed il departament èn responsabels per las directivas e per la planisaziun da la purschida. La regenza prescriba la purschida da la pedagogia speziala en il sector simpel e fixescha periodicamain – sin basa d'ina analisa dal basegn – la planisaziun da la purschida en il sector pretensius (art. 49 lescha da scola).

Cumpetenzas Ils purtaders da scola garanteschon che la purschida da la pedagogia speziala saja avant maun en il sector simpel, il chantun resp. l'uffizi garantischa che quella saja avant maun en il sector pretensius (art. 47 lescha da scola, art. 49 al. 1 ordinaziun da scola).

Ils purtaders da scola resp. sche avant maun las manadras ed ils manaders da scola èn responsabels per la direcziun operativa da la scola en il sector da la pedagogia speziala (art. 15 lit. a ordinaziun da scola).

Tenor l'art. 47 da l'ordinaziun da scola ston – ordinond mesiras da la pedagogia speziala – vegnir resguardads ils conturns e l'organisaziun da la scola. Las persunas cun la pussanza dals geniturs ston er vegnir integradas. La decisiun davart las mesiras da la pedagogia speziala sto vegnir prenda cun tegnair quint dal bainstar e da las pussaivladads da sa sviluppar da la scolara u dal scolar pertutgà. L'opportunitad da las mesiras sto vegnir examinada periodicamain. Eventualmain ston quellas vegnir midadas u terminadas.

1.2 Mesiras da la pedagogia speziala – noziuns

Basegn da promoziun spezial Art. 43 al. 2 da la lescha da scola:
In basegn da promoziun spezial è avant maun:

- a) *tar scolaras e tar scolaras che na pon cumprovadamain betg suandar, betg pli suandar u che pon suandar mo per part il plan d'instrucziun da la scola regulara senza in sustegn supplementar;*
- b) *tar scolaras e tar scolaras che han cumprovadamain grondas difficultads en il cumportament, en la capaciad d'emprender ed en la capaciad da prestaziun sco er en la cumpetenzas da discurre ed en la cumpetenzas linguistica;*
- c) *tar scolaras e tar scolaras ch'èn pertutgads u smanatschads d'in impediment corporal, spiertal, psychic, linguistic, sensoric u da la percepziun;*
- d) *tar scolaras e tar scolaras che han talents extraordinaris.*

Mesiras simplas Art. 44 al. 2 da la lescha da scola:
Sco mesiras simplas valan en spezial la promoziun integrativa e las mesiras pedagogic-terapeuticas.

Art. 44 al. 1 e 2 da l'ordinaziun da scola:

La promoziun integrativa cumpiglia la promoziun sco prevenziun, la promoziun senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun e la promoziun cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun.

Las mesiras pedagogic-terapeuticas cumpiglian la logopedia e la terapia da psicomotorica.

**Mesiras
pretensiusas**

Art. 44 al. 3 da la lescha da scola:

Sco mesiras pretensiusas valan:

- a) *l'instrucziun en il rom da la scolaziun speziala;*
- b) *il pertgirar che tutga tiers;*
- c) *las mesiras en cas d'in grond basegn da promoziun;*
- d) *la tgira staziunara d'uffants cun impediments considerabels avant ch'els entran en scolina.*

Las mesiras pretensiusas, applitgadas en scolina ed en scola, vegnan realisadas en moda integrativa e parzialmain integrativa da las scolas regularas en collavuraziun cun ils centers da cumpetenzas reconuschids per la scolaziun speziala². Per realisar las mesiras pretensiusas separativas è cumpetent il center da cumpetenzas per la scolaziun speziala.

**Talents
extraordinaris**

Art. 51 da l'ordinaziun da scola:

¹ *Sche necessari installleschan las instituziuns responsablas per la scola purschidas spezialas per scolaras e scolar che han talents extraordinaris. Questa incumbensa po er vegnir surdada a terzas persunas.*

² *Ad uffants che profitan da talas purschidas sto sche necessari vegnir dà il temp necessari er durant il temp d'instrucziun usità.*

³ *Da las persunas cun la pussanza dals geniturs po vegnir incassada ina contribuziun adequata.*

**Furmas da la
scolaziun e da la
promoziun**

Art. 45 da l'ordinaziun da scola:

¹ *Sco integrativa vala quella furma da la scolaziun e da la promoziun, tar la quala la part principala da l'instrucziun ha lieu en la classa regulara.*

² *Sco parzialmain integrativa vala quella furma da la scolaziun e da la promoziun, tar la quala singulas unitads da l'instrucziun han lieu ordaifer la classa regulara en furma d'ina instrucziun da gruppa u d'ina instrucziun individuala.*

³ *Sco separativa vala quella furma da la scolaziun e da la promoziun, tar la quala la part principala da l'instrucziun ha lieu ordaifer la classa regulara.*

Furmas simplas da la scolaziun e da la promoziun vegnan realisadas en moda integrativa u en moda parzialmain integrativa, furmas pretensiusas en moda integrativa, en moda parzialmain integrativa ed en moda separativa.

La scola regulara porscha las furmas da scolaziun e da promoziun integrativas e parzialmain integrativas. En il sector da las mesiras da promoziun pretensiusas, che vegnan realisadas en moda integrativa u en moda parzialmain integrativa, lavura ella ensemen cun ils centers da cumpetenzas per la scolaziun speziala.

**Promoziun
integrativa (PI)**

La promoziun integrativa vegn fatga en la classa regulara. Las premissas èn che la promoziun integrativa ha avantatgs per la scolara u per il scolar, che ha in basegn spezial da promoziun, e ch'ella è supportabla per la classa regulara (art. 46 al. 2 lescha da scola).

La promoziun integrativa cumpiglia la promoziun sco prevenziun (PI P), la promoziun senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI sA) e la promoziun cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI cA).

Scolaras e scolar che han in basegn spezial da promoziun pon vegnir instruids – sin basa d'ina expertisa dal servetsch psicologic da scola – tenor in plan d'instrucziun adattà resp. tenor in adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (art. 45 lescha da scola, art. 48 al. 1 lit. b ordinaziun da scola).

² Ils centers da cumpetenzas en il Grischun èn: Casa Depuoz a Trun; Schulheim Chur a Cuira; center Giuvaulta a Giuvaulta.

Promoziun

Art. 38 da l'ordinaziun da scola:

¹ *Las decisiuns da promoziun han primarmain l'intent da promover l'emprender.*

² *En in giudicament cumplessiv da las scolaras e dals scolars ston – per la promoziun – vegnir resguardads commensuradamain er facturs sco l'existenza d'ina lingua estra sco er il stadi da svilup corporal e spiertal.*

³ *Las persunas cun la pussanza dals geniturs sco er las scolaras ed ils scolars vegnan integrads confurm al stgalim en ils process da giudicament e da decisiun.*

1.3 Sustegn e cundiziuns da basa

Integraziun da l'uffizi e da posts spezialisads

La lescha da scola e l'ordinaziun da scola prescrivan, cura che l'uffizi e/u ils posts spezialisads ston obligantamain vegnir integrads. En quai che concerna las mesiras da la pedagogia speziala pon ils purtaders da scola laschar sa cussegljar da tut temp dals inspecturats districtuals resp. dals posts regiunals dal servetsch psicologic da scola.

Art. 48 al. 1 da l'ordinaziun da scola:

Il scleriment en il sector simpel vegn fatg dals posts spezialisads reconuschids dal departament, sche:

a) *igl existan intschertezzas u i na po betg vegnir cuntanschi in accord tranter las parts participadas davart la realisaziun da mesiras da la pedagogia speziala;*

b) *las finamiras da l'instrucziun duain vegnir adattadas;*

c) *igl è necessari da realisar mesiras pedagogic-terapeuticas.*

Art. 49 al. 2 da l'ordinaziun da scola:

L'ordinaziun da mesiras pretensiusas da la pedagogia speziala premetta ch'il post spezialisà da l'uffizi u che terzas persunas incumbensadas da l'uffizi hajan fatg ils scleriments necessaris. L'annunzia per laschar far quests scleriments sto vegnir fatga da las persunas cun la pussanza dals geniturs.

Tenor l'art. 73 al. 2 da l'ordinaziun da scola ha il servetsch psicologic da scola ina rolla centrala en il sector da las mesiras da la pedagogia speziala: *Il servetsch psicologic da scola fa scleriments e cussegliaziuns en cas da problems d'emprender, da prestaziun, da cumportament e da svilup sco er en cas da dumondas da la carriera da furmaziun d'uffants e da giuvenils.*

Servetsch giuridic

Il servetsch giuridic dal departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient po vegnir contactà per dumondas giuridicas.

Finanzas

Art. 77 al. 1 da la lescha da scola:

Als custs da l'instituziun ch'è responsabla per la scola che resultan da la purschida da la pedagogia speziala en il sector simpel sa participescha il chantun cun ina pauschala annuala per scolara e per scolar.

Art. 78 da la lescha da scola:

¹ *Il chantun surpiglia ils custs da la purschida da la pedagogia speziala en il sector pretensius.*

² *La regenza po concluder che l'instituziun ch'è responsabla per la scola sa participeschia als custs da mintga scolara pertutgada e da mintga scolar pertutgà. La participaziun als custs na dastga betg surpassar 15 pertschient da la media dals custs annuals chantunals per scolara e per scolar.*

³ *La regenza po prevair che las persunas cun la pussanza dals geniturs sa participeschian finanzialmain a l'alimentaziun ed al pertgirar.*

Responsabladad organisatorica e finanziaia		
	Sectur simpel	Sectur pretensius
Cumpetenzia	– purtaders da scola	– chantun
Finanziaziun	– purtaders da scola – chantun sa participescha cun contribuziuns pauschalas	– chantun – purtaders da scola pon vegnir obligads da sa participar als custs

Grondezza da la partiziun

Tenor l'art. 23 al. 3 da la lescha da scola na dastga ina partiziun per regla betg avair dapli che 24 scolaras e scolars. La grondezza da la partiziun sto però vegnir reducida sut tshertas premissas. La grondezza da la partiziun tegna quint dal dumber d'uffants che han in basegn spezial da promoziun. En cas d'intschertezas davart ina reducziun commensurada da la grondezza da la partiziun po vegnir consultà l'inspecturat da scola.

Art. 21 al. 1 da l'ordinaziun da scola:

*Sche scolaras e scolars da lingua estra, impedids u che dovràn in'otra promoziun intensiva vegnan admiss ad ina partiziun, sto il dumber maximal admiss da scolaras e da scolars vegnir reducì adequatamain. Il departament relascha directivas davart l'execuziun.*³

Access senza barrieras

A las scolaras ed als scolars cun in impediment sto vegnir garantì in access senza barrieras a la scola. Latiers tutga il sustegn per dumagnar la via da scola e l'infrastructura da l'edifizi da scola per scolaras e scolars cun in impediment.

Tenor l'art. 14 al. 2 da la lescha da scola vegn il transport da las scolaras e dals scolars al lieu da scola organisà e finanzia dals purtaders da scola. In transport vegna fatg tranter auter, sch'in impediment è avant maun, che engrevgescha considerablmain da far la via senza transport (art. 11 lit. b ordinaziun da scola).

Sch'in uffant che ha in impediment corporal vegn integrà en la scolina regulara u en la scola regulara, vegnan recumandadas en cas da basegn adattaziuns architectonicas. La finamira da talas adattaziuns architectonicas è p.ex. l'accessibladad en sutga cun rodas.

Garanzia da la qualidad

La qualidad en il sectur da la pedagogia speziala vegn garantida en emprima lingia dal cussegl da scola da mintga purtader da scola. Ultra da quai gidan er l'inspecturat da scola, il servetsch psicologic da scola ed ulteriuras collavuraturas ed ulteriurs collavuratur da l'uffizi a controllar ed a garantir la qualidad.

Ulteriuras mesiras per garantir la qualidad èn: furmaziun supplementara obligatorica per las personas d'instrucziun (art. 56 ordinaziun da scola); registraziun regulara da datas statisticas (art. 18 ordinaziun da scola).

³ DECA departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (2013); directivas per reducir la grondezza da la partiziun.

2. Realisaziun da la promoziun

2.1 Promoziun integrativa

Princip

L'integrasiun en scola signifitga da laschar participar scolaras e scolars cuminaivlamain a la furmaziun ed a l'educaziun en la scola populara independentamain da lur schlattaina, da lur lingua materna u da lur naziunalitad, da lur premissas corporalas u spiertalas.

L'incumbensa legala resp. la finamira è quella da promover en la classa regulara en furma integrativa sche pussaivel tut ils uffants che han in basegn spezial da promoziun. Il singul uffant, la persuna d'instrucziun e la scola survegnan per quai il sustegn necessari.

En la classa regulara vali sco normal d'esser different. Cun furmas d'instruir e d'emprender che fan ina differenziaziun interna e ch'èn individualisantas ha l'instrucziun success en la classa eterogena.

L'integrasiun en scola è l'incumbensa cuminaivla da tut las persunas d'instrucziun sco er da tut las persunas spezialisadas. Per il team da scola remplazza la cooperaziun la delegaziun. Pedagogas e pedagogs curativs da scola sustegnan cun lur cumpetenzza en la pedagogia speziala las persunas d'instrucziun da classa a vegnir a frida cun l'eterogenitad da lur classas. Da quest sustegn profita tut la classa.

Sustegn da l'uffant

Sco prevenziun vegnan las scolaras ed ils scolars sustegnids da la pedagogia speziala.

La promoziun da scolaras e da scolars cun basegns spezials cumenza tar lur fermezzas e tegna quint da l'uffant, da ses conturns famigliars e da scola tar la planisaziun e tar la realisaziun da mesiras adattadas (orientaziun a las resursas).

Difficultads che sa mussan na vegnan betg chapidas unilateralmain sco expressiun d'in problem individual. La situaziun da scola, la famiglia ed ils conturns pli vasts da l'uffant vegnan er resguardads en la consideraziun (vista sistemica).

Sustegn da la scola e da las persunas d'instrucziun

La scola e las persunas d'instrucziun vegnan sustegnidas en lur incumbensa, oravant tut da la pedagoga u dal pedagog curativ da scola ed – tut tenor il basegn da promoziun – er da las spezialistas e dals spezialists per mesiras da la pedagogia speziala.

Sco resursas e sco process per il sustegn ston vegnir numnads en spezial: lecziuns supplementaras per la promoziun tras la pedagogia speziala, mesiras pedagogic-terapeuticas ed ulteriuras mesiras da la pedagogia speziala; pedagoga curativa da scola; collavuraziun da la persuna d'instrucziun da classa e da la spezialista/dal spezialist per mesiras da la pedagogia speziala; analisa da la situaziun e planisaziun da la promoziun; planisaziun e process da decisiun tras il purtader da scola; servetsch psicologic da scola; posts spezialisads renconuschids dal chantun (servetsch da pedagogia curativa); cussegliaziun tras il center da cumpetenzza responsabel per la scolaziun speziala tar la scolaziun speziala integrativa.

Cundiziuns impurtantas per che las classas regularas integrativas hajan success èn tranter auter: la tenuta da la scola, da la direcziun da la scola, da las personas d'instrucziun e da las personas cun la pussanza dals geniturs; clers andaments organisatorics; in team che lavura bain ensemen; ina furmaziun supplementara ed in svilup da la scola.

Il chantun finanziescha purschidas da furmaziun supplementara, en las qualas las personas d'instrucziun pon reflectar ed engrondir lur pratica concernent la promoziun da tut las scolaras e scolars sco er concernent la concepziun da l'instrucziun.

Concept da promoziun da la scola (recumandaziun)

Per promover scolaras e scolars cun basegns speziels vali la paina – oravant tut per purtaders da scola mesauns e gronds – da sviluppar in concept general intern per la scola. Quai n'è betg prescrit da la lescha, vegn però recumandà dal departament e resguardà sco cundiziun per realisar cun success la promoziun integrativa.⁴

Il concept da promoziun documentescha la promoziun da tut las scolaras e scolars, en spezial da quellas e quels che han in basegn da promoziun da la pedagogia speziala, a l'intern da la scola sco er envers las personas cun la pussanza dals geniturs. Il concept regla ils andaments organisatorics, las incumbensas e las responsabladads. El duess cuntegnair almain ils suandants elements:

- ideas pedagogicas directivas per promover tut las scolaras e scolars
- descripziun da tut las mesiras da la pedagogia speziala sco er eventualas ulteriuras purschidas da promoziun:
 - o promoziun integrativa
 - o mesiras pedagogic-terapeuticas
 - o scolaziun speziala integrativa
 - o promoziun dals talents
 - o eventualmain instrucziun da promoziun per scolaras e scolars da lingua estra
 - o eventualmain purschidas da time-out
 - o eventualmain purschidas da la lavur sociala da scola
 - o ...
- carnet d'obligaziuns da las parts participadas (incumbensas e cumpetenzas)
- schema dals andaments (analisa da la situaziun, discurs davart la situaziun actuala, maisa radunda, team spezialisà, scleriments, decisiun)
- planisaziun da promoziun tras pedagog(a) curativ(a) da scola
- realisaziun sin il stgalim da scolina, da scola primara e da scola secundara I

⁴ Exempel: "Mesiras da la pedagogia speziala – or dal manual da la scola da Tusaun", <http://www.schulethisis.ch/assets/files/Sonderpaedagogik/Sonderpaed.%20Massnahmen%20-%20aus%20Hanbuch%20Schule%20Thisis.pdf>

Promoziun integrativa sco prevenziun (PI P)

Art. 46 da l'ordinaziun da scola:

Per garantir las mesiras simplas, en spezial la promoziun da la prevenziun, vegnan las instituziuns responsablas per la scola animadas d'engaschar en la classa ina persuna spezialisada per la pedagogia curativa per almain duas unitads d'instrucziun per emna per partiziun dal stgalim da scolina e dal stgalim primar.

L'intent da la promoziun integrativa en il senn da la prevenziun è la promoziun en cas da difficultads d'emprer e da cumportament sco er en cas da talents extraordinaris.

En il senn da la prevenziun è in dretg sin sustegn gia dà, sche scolaras e scolars èn pertutgads u smanatschads d'in impediment u per in tschert temp da difficultads en scola ubain sch'ellas ed els han talents extraordinaris (art. 43 al. 2 lit. c 2. part e lit. d lescha da scola).

La promoziun vegn dada svelta ed en moda nunbirocratica e na dovra betg bleras resursas. Igl è normal ch'i pon sa mussar difficultads tar scolaras e scolars per in tschert temp, las qualas pon – grazia a la prevenziun intenziunada – vegnir eliminadas en in stadi tempriv. Tut las scolaras e tut ils scolars pon profitar da la prevenziun. La promoziun integrativa sco prevenziun ha da princip lieu en la classa.

Promoziun integrativa senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI sA)

La promoziun integrativa senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun vegn fatga en spezial en cas da flaivezzas parzialas da la prestaziun.

Scolaras e scolars che han ina flaivezza parziala da la prestaziun sco p.ex. difficultads da leger, da scriver correctamain e da far quints, sco er difficultads da cumportament u da percepziun, che returnan en scola suenter ina malsogna pli lunga, che dovràn sustegn per lur cumportament social, d'emprer e da lavurar u che han in talent extraordinari vegnan promovids en il rom dal plan d'instrucziun vertent.

Questa promoziun remplazza las terapias individualas da pli baud en cas d'ina legastenia u d'ina discalculia. Per regla vegn ella fatga en moda integrativa. Per motivs pedagogics po ella er vegnir fatga en moda parzialmain integrativa, ordaifer la stanza da scola u en gruppas che pertutgan pliras classas.

Promoziun integrativa cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI cA)

Las finamiras da l'instrucziun vegnan adattadas, sch'igl è avant maun ina surdumandada clera e duraivla tar il dumogn da las pretensiuns da la scola. Ils motivs da questa surdumandada pon er esser difficultads complexas d'emprer u da cumportament. L'adattaziun da las finamiras da l'instrucziun po esser utila, sche mesiras da promoziun vertentas n'èn betg stadas en cas d'eliminar la surdumandada en scola u sch'in grond squitsch po vegnir mitigia cun adattar las finamiras da l'instrucziun. Questa purschida remplazza la furma vertenta da l'instrucziun en classas pitschnas integrativas e separativas. Per la singula scolara u per il singul scolar valan finamiras da l'instrucziun individualas.

Per pudair adattar las finamiras da l'instrucziun sto vegnir procurada in'expertisa dal servetsch psicologic da scola. La decisiun da realisar l'adattaziun da las finamiras da l'instrucziun è chausa dal purtader da scola.

Mesiras pedagogic-terapeuticas (MPT) – logopedia e psicomotorica	<p>L'intent da las mesiras pedagogic-terapeuticas è la promoziun da la lingua resp. da la motorica.</p> <p>Pussaivlas èn purschidas en differentas furmas, p.ex. terapia individuala u ina purschida integrativa per gruppas pli pitschnas u pli grondas.</p> <p>Per sclerir il basegn en connex cun las mesiras da la logopedia e da la terapia da psicomotorica vegn consultà il servetsch da pedagogia curativa u in auter post spezialisà renconuschì dal departament.</p>
Dispensaziun da roms	<p>La dispensaziun da singuls roms intervegn fermamain en la biografia d'emprender e sto perquai vegnir applitgada mo en moda fitg restrictiva. Ella sto vegnir prendida en consideraziun pir, cur che tut las autras furmas d'adattar las finamiras da l'instrucziun èn gia exauridas.</p> <p>En cas d'ina surdumandada permanenta decida l'inspecturat da scola, sche la scolara u il scolar respectiv duai vegnir dispensà da tscherts roms. Sch'ina scolara u in scolar che vegn promovì cun mesiras da la pedagogia speziala en il sector simpel duai vegnir dispensà d'in tschert rom, ston las persunas cun la pussanza dals geniturs inoltrar ina dumonda a l'inspecturat districtual responsabel.</p>
Scolaziun speziala integrativa (SSI)	<p>Scolaras e scolars che dovran – pervia d'in impediment – mesiras pretensiusas, vegnan promovids ed instruids sche pussaivel er en moda integrativa.</p> <p>Il scleriment e la proposta respectiva per la scolaziun speziala integrativa vegnan fatgs dal servetsch psicologic da scola. L'annunzia per laschar far quest scleriment vegn fatga da las persunas cun la pussanza dals geniturs. Cuminaivlamain cun las persunas partecipadas da la scola regulara e cun il center da cumpetenzza per la scolaziun speziala ed en spezial cun integrar las persunas cun la pussanza dals geniturs planisescha il servetsch psicologic da scola la realisaziun da las mesiras. Il dumber da las lecziuns che vegn mess a disposiziun per la promoziun vegn proponì dal servetsch psicologic da scola sin basa dal grad da l'impediment e resguardond la situaziun da la scola regulara. La decisiun è chausa da l'uffizi. Per realisar las mesiras è cumpetent il center da cumpetenzza per la scolaziun speziala en cooperaziun cun il purtader da scola.</p>
Promoziun dals talents	<p>Sche necessari installeschan las instituziuns responsablas per la scola purschidas spezialas per scolaras e scolars che han talents extraordinaris (art. 51 ordinaziun da scola).</p> <p>Ils projects da pilot a Tavau ed a Tusaun han mussà che er scolaras e scolars talentads profitan da la promoziun integrativa en la scola regulara. Quai vala en spezial, sche l'instrucziun vegn dada en ina moda correspundentamain captivanta p.ex. cun ina differenziaziun interna da l'instrucziun e cun lezias e pensums che muntan ina sfida. Da princip vali: pli fitg che l'instrucziun regulara promova ils talents ed ils duns da las scolaras e dals scolars, pia pli individuala e pli differenziada che l'instrucziun regulara è e main mesiras supplementaras ch'èn necessarias per scolaras e scolars cun talents e cun duns extraordinaris.</p>

Giudicament da las prestaziuns

Scolaras e scolars che han in basegn spezial da promoziun survegnan in attestat ed in rapport davart l'emprender.⁵

Per scolaras e scolars che profitan d'ina promoziun integrativa senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI sA) pon – en enclegientscha cun las persunas cun la pussanza dals geniturs – las notas da las linguas e/u da matematica vegnir suspendidas en l'attestat durant il temp da sustegn.

Per scolaras e scolars che profitan d'ina promoziun integrativa cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI cA) ston las finamiras cuntanschidas vegnir documentadas en il rapport d'emprender.

Sin basa d'ina pregiudicaziun diagnostigada dal servetsch psicologic da scola, d'ina media u d'in medi ubain d'ina logopeda u d'in logoped po ina scolara u in scolar survegnir ina cumpensaziun dal dischavantatg. Las finamiras da l'instrucziun na vegnan betg adattadas, ma la scolara u il scolar survegn sustegn. Las mesiras pon esser – tut tenor la pregiudicaziun – dapli temp per ils examens, in sustegn da la vesida (p.ex. ina marella), ina interpreta u in interpret, la lingua da segns e.u.v.⁶

2.2 Maisa radunda e team spezialisà en cas da mesiras simplas

Maisa radunda (recumandaziun)

Sche scolaras e scolars che han basegns da promoziun speziels vegnan instruids en in purtader da scola, han lieu a l'uschenumnada "maisa radunda" las analisas da la situaziun ed ils discurs davart la situaziun actuala.

La cumposiziun da la maisa radunda po variar tut tenor il cas, il mument e la furma organisatorica. Per regla sa participeschan a la maisa radunda la persuna d'instrucziun da classa, las persunas cun la pussanza dals geniturs sco er la pedagoga u il pedagog curativ da scola ubain la spezialista u il spezialist per mesiras da la pedagogia speziala. Tut tenor basegn vegn integrà il servetsch psicologic da scola.

Il discurs davart la situaziun actuala vegn protocollà. La maisa radunda fa propostas al team spezialisà. Avant che planisar las mesiras vegn fatga ina planisaziun da promoziun. Per regla vegnan exequidas las suandantas incumbensas:

- rimnar e discutir las valitaziuns
- fixar las finamiras da promoziun surordinadas
- planisar e proponer las mesiras
- controllar, sche las finamiras èn vegnidas cuntanschidas

Team spezialisà (recumandaziun)

Las propostas da la maisa radunda vegnan discutadas d'in team spezialisà. I vegn proponida ina repartiziun da las resursas.

Il team spezialisà vegn manà da la direcziun da la scola u – sche la scola respectiva n'ha nagina direcziun – d'ina persuna che vegn designada dal purtader da scola. En il team spezialisà collavuran tant ina represchentanza da la pedagogia curativa da scola sco er ina dal servetsch psicologic da scola sco post spezialisà independent. Las persunas d'instrucziun da classa vegnan consultadas tenor basegn.

Il team spezialisà ha l'incumbensa da giuditgar ils cas proponids. A las singulas scolaras ed als singuls scolars che han in basegn spezial da promoziun vegnan concedidas mesiras individualas per in tschert temp (PI sA, PI cA, MPT) e controlladas pli tard suenter in tschert temp.

⁵ departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (2013), directivas per ils attestats e per la promoziun

⁶ uffizi per la scola populara ed il sport (2013), directivas per cumpensar dischavantatgs

2.3 Andament dals process (recumandaziun)

Preparar l'analisi da la situaziun

La persuna d'instrucziun da classa e la pedagoga u il pedagog curativ da scola preparan l'analisi da la situaziun, sch'in basegn da promoziun vegn supponì.

Sche la persuna d'instrucziun da classa e/u la pedagoga u il pedagog curativ da scola è – sin basa da sia percepziun e da ses giudicament da la situaziun d'ina scolara u d'in scolar – da l'avis ch'igl exista in basegn da promoziun eventual u evident, vegnan preparads l'analisi da la situaziun ed il discours davart la situaziun actuala.

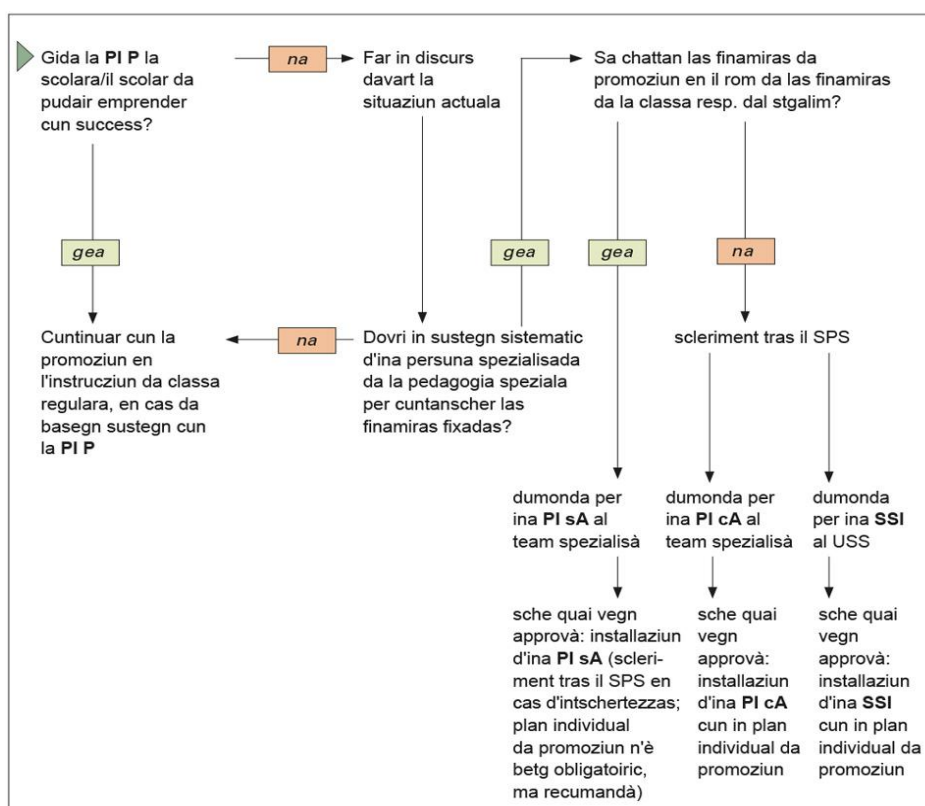
La scolara u il scolar po vegnir integrà.

Determinar la posiziun

A la maisa radunda vegn fatga in'emprima analisa dal giudicament da la situaziun per sclerir, sch'i dovra ina promoziun speziala u betg e sche gea, cun tge mesiras.

I vegnan fatgas ponderaziuns davart la promoziun adequata. Basta per in uffant il sustegn da la promoziun integrativa sco prevenziun (PI P) per avair success cun l'emprender? Sche na, dovri per quai ina promoziun integrativa senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI sA) u cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI cA) u ina scolaziun speziala integrativa (u separativa)? Èn inditgadas mesiras pedagogic-terapeuticas, mesiras che promovon ils talents u ulteriuras mesiras?

La persuna d'instrucziun da classa fa sias propostas tenor basegn.

Scleriments	<p>Eventualmain ston vegnir fatgs scleriments specifics d'in post spezialisà extern.</p> <p>Ils scleriments en connex cun mesiras pedagogic-terapeuticas vegnan fatgs dal servetsch da pedagogia curativa u d'in auter post spezialisà reconuschì. En cas d'intschertezzas en il sectur da las mesiras simplas po vegnir dumandada la cussegliaziun dal servetsch psicologic da scola. Tar l'adattaziun da las finamiras da l'instrucziun sto il scleriment vegnir fatg obligantamain dal servetsch psicologic da scola.</p> <p>En in ulteriur discurs da la maisa radunda cun il servetsch psicologic da scola (che vegn er manà da quel) vegnan repassadas las propostas concernent la promoziun.</p>
Preparar la decisiun	<p>Il team spezialisà ponderescha co che la proposta da la maisa radunda possa vegnir realisada e co che las resursas da la pedagogia speziala possian vegnir repartidas.</p> <p>Las resursas che stattan a disposiziun vegnan repartidas en moda uschè raschunaivla sco pussaivel sco er en moda uschè confurma als basegns sco pussaivel. En scolas cun paucas scolaras e paucs scolars, tar las qualas las resursas da terapia ston vegnir repartidas sin la regiun, ston vegnir endrizzadas las structures regiunalas da repartiziun respectivas.⁷</p>
Decisiun	<p>Per las mesiras dal sectur simpel vegnan las decisiuns prendidas dal purtader da scola, per las mesiras dal sectur pretensius da l'uffizi.</p> <p>Per las mesiras dal sectur simpel drizza la maisa radunda al team spezialisà ina dumonda respectiva davart ina promoziun adequata. Il purtader da scola resp. la direcziun da la scola decida sin basa da las propostas dal team spezialisà.</p> <p>Per mesiras dal sectur pretensius drizza il servetsch psicologic da scola la dumonda a l'uffizi.</p>
Examinaziun	<p>Las mesiras da la pedagogia speziala sco er ils resultats da la promoziun vegnan controllads.</p> <p>Las mesiras, la planisaziun da promoziun ed il cuntanscher las finamiras vegnan evaluads en discurs periodics davart la situaziun actuala a la maisa radunda per regla mintga mez onn.</p> <p>En il discurs davart la situaziun actuala (u da giudicament) cun la scolara u cun il scolar sco er cun las personas cun la pussanza dals geniturs vegn examinà mintga onn il plan da promoziun. La scolara u il scolar giuditgescha sezza la situaziun.⁸</p>

⁷ Las personas principalas per la survista generala èn las personas spezialisadas dal servetsch psicologic da scola sco er da l'inspecturat da scola e las personas spezialisadas terapeuticas che lavuran en la regiun sco er las represchentanzen da las scolas pertutgadas.

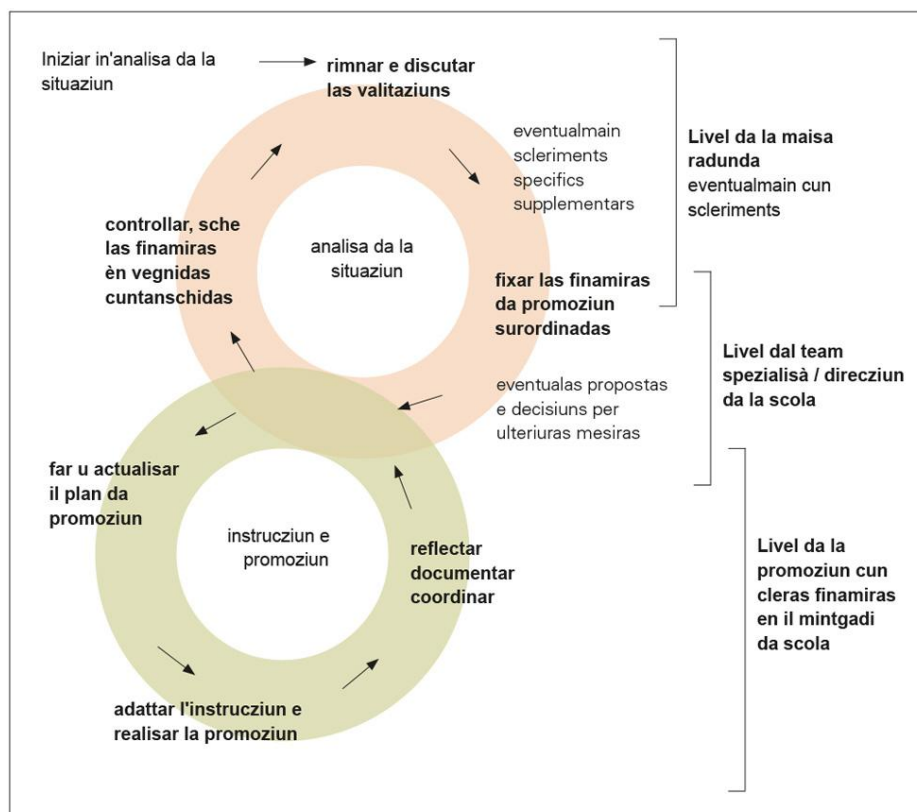
⁸ I po p.ex. vegnir fatga ina valitaziun da las fermezzas en ils suandants secturs: emprender general; acquisiziun da la lingua e furmaziun dal vocabulari; leger e scriver; emprender matematic; ir enturn cun pretensius; comunicaziun; moviment e mobilitad; guardar per sasez; relaziun cun umans; temp liber, recreaziun e communitad. Secturs da la valitaziun resp. da la promoziun sin basa da Lienhard Tuggener, P. et al. (2011), Rezeptbuch schulische Integration. Auf dem Weg zu einer inklusiven Schule, Berna, Haupt.

2.4 Planisaziun da promoziun (recumandaziun)

Ciclus da la planisaziun da promoziun Il ciclus da la planisaziun da promoziun collia l'analisa da la situaziun e la planisaziun da promoziun cun la promoziun concreta en l'instrucziun.

En l'illustraziun qua sutvart vegnan mussads ciclus da planisaziun e da promoziun sco er ils differentes plauns.

Da l'analisa da la situaziun a la promoziun⁹:

Planisaziun specifica Per la promoziun cun mesiras da la pedagogia speziala dovri ina planisaziun da promoziun individuala transparenta e specificamain persvadenta. L'analisa da la situaziun, la promoziun e la controlla ston esser accordadas bain ina cun l'otra.

Per scolaras e scolar che profitan d'ina promoziun integrativa senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI sA) vegn recumandada ina planisaziun individuala da la promoziun. Sco minimum vala che las activitads da promoziun vegnan protocolladas en moda clera e chapaivla. Per scolaras e scolar che profitan d'ina promoziun integrativa cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun (PI cA) e d'ina scolaziun speziala integrativa (SSI) sto ina planisaziun individuala da la promoziun vegnir fatga obligantamain.

⁹ Il ciclus da la planisaziun sco orientaziun per la planisaziun, per la realisaziun e per la controlla da mesiras da la pedagogia speziala (tenor Lienhard, P. et al. [2011], Rezeptbuch schulische Integration).

Plan da promoziun

Cun il plan da promoziun vegnan fixadas las finamiras e controllà, sch'ellas vegnan cuntanschidas.

Ils elements dal plan da promoziun èn per regla: finamiras da promoziun surordinadas; finamiras da promoziun tar differents secturs da la cumpetenza da la materia, da la cumpetenza persunala e da la cumpetenza sociala; cundiziuns accompagnantas per cuntanscher las finamiras, observaziun/valitaziun dal cuntanscher las finamiras. La planisaziun da promoziun vegn colliada cun la planisaziun da l'instrucziun.

La pedagoga u il pedagog curativ da scola fa in plan da promoziun.

Plan da promoziun¹⁰:

Plan da promoziun per		Classa	Perioda da	fin
Empleni da		Funcziun	Scola	
Finamiras da promoziun surordinadas, fixadas en il discurs davart la situaziun actuala dal(s)				
Secturs	Finamiras da promoziun concretas	Cundiziuns da sustegn (ambient d'emprender, metodos, material)	Observaziuns/ giudicament da l'adempliment da las finamiras (data)	
Emprender general				
Acquisiziun da la lingua e furnaziun dal vocabulari				
Leger e scriver				
Emprender matematic				
Savair ir enturn cun pretensiuns				
Communicaziun				
Moviment e mobilitad				
Guardar per sasez				
Contact cun umans				
Temp liber, recreaziun e communitad				

¹⁰ Tenor Lienhard, P. et al (2011), Rezeptbuch schulische Integration, p. 128.

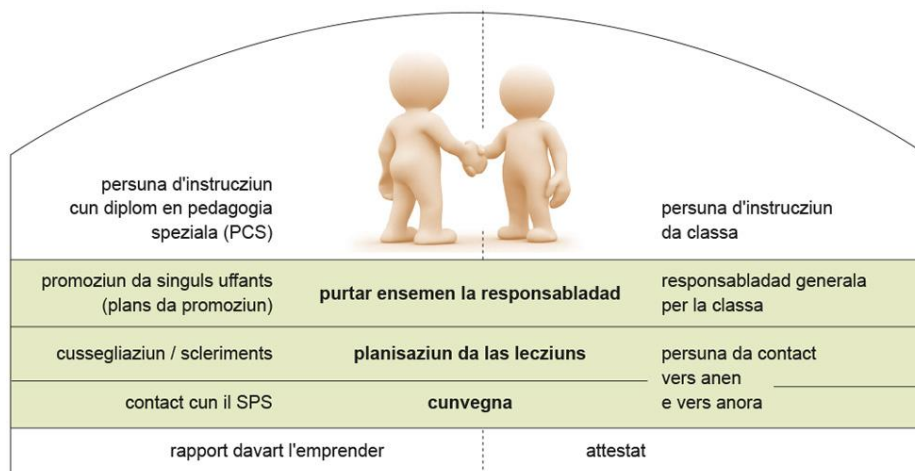
2.5 Resursas da personal (recumandaziun)

Persuna spezialisada per la pedagogia curativa L'intervenziun e la recrutaziun da la pedagoga u dal pedagog curativ da scola sco er da las spezialistas e dals spezialists per mesiras da la pedagogia speziala ston vegnir planisadas duraivlamain da la direcziun da la scola.

En ils projects da pilot a Tavau ed a Tusaun èn sa cumprovads sco regla generala 110 pertschients da plazzas per 100 scolaras e scolars.¹¹ Tut las resursas duain sche pussaivel vegnir duvradas per la lavur directa cun ils uffants. Il dumber da las pedagogas e dals pedagogs curativs da scola che lavuran en ina classa sco er da las spezialistas e dals spezialists per mesiras da la pedagogia speziala duai vegnir tegnì uschè bass sco pussaivel. Per quest motiv po la pedagoga u il pedagog curativ da scola vegnir engaschà – en enclegientscha cun il center da cumpetenza per la scolaziun speziala – er per la scolaziun speziala integrada.

Collavuraziun da la persuna d'instrucziun da classa e da la persuna spezialisada La persuna d'instrucziun da classa e la pedagoga u il pedagog curativ da scola surpiglian cuminaivlamain la responsabladad per promover las scolaras ed ils scolars che han in basegn spezial da promoziun. En quest connex porta la persuna d'instrucziun da classa la responsabladad generala.

Questa collavuraziun è in factur impurtant per che la promoziun integrativa haja success. Vesair en quest connex ils carnets d'obligaziuns da la persuna d'instrucziun da classa e da la pedagoga u dal pedagog curativ da scola en l'aggiunta A 3. e 4.

¹¹ Planisaziun precisa: vesair las resursas finanzialas.

Lecziuns per la promoziun (recumandaziun)

I vegn recumandà ch'il purtader da scola mettia a disposiziun las lecziuns menziunadas qua sutvart per realisar las mesiras da la pedagogia speziala. Il purtader da scola resp. la direcziun da la scola po – en cas da basegn – transferir resursas da la pedagogia speziala d'ina classa a l'autra, e quai ensemen cun il team spezialisà. Las lecziuns per las mesiras da la pedagogia speziala sa cumponan sco suonda:

- PI P: 2 lecziuns per emna (art. 46 ordinaziun da scola).
- PI sA: 2 lecziuns supplementaras per classa.
- PI cA: per il stgalim primar per regla fin a 3 lecziuns supplementaras per emna; per il stgalim secundar I fin a 5 lecziuns supplementaras per emna e per classa.
- MPT logopedia: almain 1 lecziun sin il stgalim da scolina e da scola primara, 0,5 lecziuns sin il stgalim secundar I. Psicomotorica: almain 1 lecziun sin il stgalim da scolina e da scola primara.
- SSI: L'uffizi decida davart la dotaziun da lecziuns. Per uffant pon per regla vegnir messas a disposiziun maximalmain 12 uras resp. 12 lecziuns.
- Il total da las lecziuns per mesiras da la pedagogia speziala per classa inclusiv SSI na duai per regla betg esser pli grond che 15 lecziuns. En cas d'ina greva pregiudicaziun corporala pon vegnir concedidas supplementarmain lecziuns d'assistenza.
- Promoziun dals talents: purschidas per promover ils talents.

3. Infurmaziuns supplementaras

3.1 Scolas spezialas

Planisar la scolaziun speziala Sin basa da la planisaziun da la purschida conceda il departament incariccas da prestaziun ad instituziuns da la scolaziun speziala renconuschidas (art. 50 lescha da scola).

Scolaziun speziala L'instrucziun en il rom da la scolaziun speziala cumpiglia tenor l'ordinaziun da scola (art. 44 al. 3) la promoziun e la scolaziun da scholaras e scholars che n'èn betg en cas da suandar a media ed a lunga vista l'instrucziun en la scola regulara malgrà las mesiras simplas.¹²

L'assistenza purschida da la scolaziun speziala cumpiglia tranter auter purschidas da structuradas dal di, la dimora staziunara e la tgira, l'educaziun prescolara pedagogic-curativa e la logopedia en la vegliadetgna prescolara.

Centers da cumpetenzza per la scolaziun speziala Per la scolaziun speziala integrativa èn cumpetents en il Grischun trais centers da cumpetenzza regiunals en differents intschess:

- Casa Depuoz, Trun
- Schulheim Chur, Cuir
- center Giuvaulta, Giuvaulta

Ultra da quai datti anc ulteriurs centers da cumpetenzza p.ex. per singularitads dal cumportament e per plirs impediments grevs.¹³

3.2 Ulteriurs temas da promoziun

Promoziun dals talents e promoziun d'uffants talentads L'art. 43 al. 2 lit. d da la lescha da scola sco er l'art. 51 da l'ordinaziun da scola èn la basa per promover las scholaras ed ils scholars cun talents extraordinaris:

Ulteriuras mesiras:

- Las scholaras ed ils scholars pon sursigir ina classa (art. 42 ordinaziun da scola). Il cussegl da scola decida en chaussa. En cas d'intschertezzas po vegnir consultà il servetsch psicologic da scola.
- Las scholaras ed ils scholars cun talents extraordinaris, en spezial en il sector dal sport e da la musica, pon vegnir promovids sin il stgalim secundar I en classas da talent. Las classas da talent èn regladas en l'art. 38 da la lescha da scola ed en l'art. 34 da l'ordinaziun da scola. Ultra da quai ha il departament relaschè directives en chaussa.¹⁴

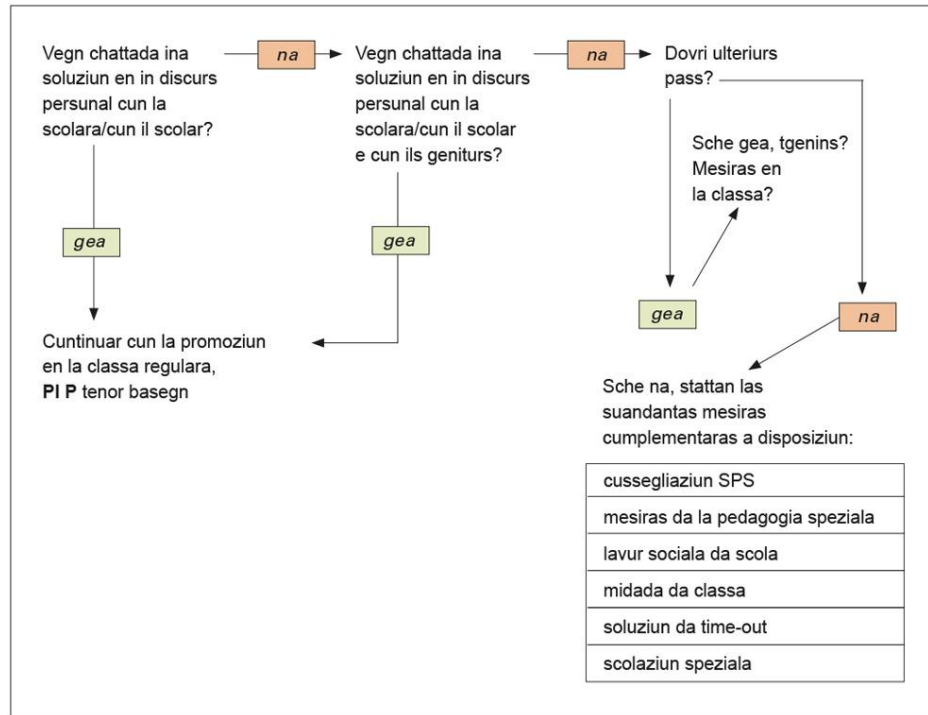
¹² Explicaziuns en il concept grischun da pedagogia speziala (2007).

¹³ L'index da tut ils centers da cumpetenzza per la scolaziun speziala renconuschids da l'uffizi sa chatta sin la pagina d'internet da l'uffizi per la scola populara ed il sport.

¹⁴ departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (2012), directives concernent scolars da talent e classas da talent.

Uffants da lingua estra	<p>Art. 39 al. 1 da la lescha da scola: <i>Las instituziuns ch'èn responsablas per la scola mettan a disposiziun purschidas supplementaras per scolaras e per scolars da lingua estra.</i></p> <p>Art. 35 da l'ordinaziun da scola: ¹ <i>Las instituziuns responsablas per la scola mettan a disposiziun ina instrucziun da promoziun per scolaras e scolars da lingua estra. En cas da basegn installleschan ellas classas da scolarisaziun per scolaras e scolars da lingua estra.</i> ² <i>L'estrucziun da promoziun per scolaras e scolars da lingua estra ha per regla lieu durant il temp d'estrucziun ordinari.</i> ³ <i>L'estrucziun sto vegnir dada en unitads entiras u en mesas unitads.</i></p> <p>Art. 7 al. 3, 2. part da la lescha da scola: <i>L'instituziun ch'è responsabla per la scola po fixar che uffants da lingua estra stoppian frequentar obligatoricamain la scolina.</i></p> <p>Questa purschida duai gidar a las scolaras ed als scolars da pudair suandar uschè svelt sco pussaivel l'estrucziun en la lingua d'estrucziun respectiva. Tenor l'art. 81 da la lescha da scola survegnan ils purtaders da scola ina contribuziun dal chantun per purschidas da la promoziun linguistica da scolaras e da scolars da lingua estra. L'estrucziun linguistica da las scolaras e da scolars da lingua estra po vegnir dada sco estrucziun individuala en u ordaifer la stanza da scola ubain en gruppas da scolaras e da scolars da pliras classas. Il dumber da las lecziuns sa drizza tenor il basegn e vegn concedì per in tschert temp.</p> <p>Tenor las experientschas ch'èn vegnidas fatgas en las vischnancas da pilot Tavau e Tusaun na duessan uffants da lingua estra betg survegnir memia svelt mesiras da la pedagogia speziala.</p>
Lingua e cultura da la patria	<p>Ina part da las scolaras e dals scolars immigrads vegnan instruids supplementarmain en la lingua e ed en la cultura da lur patria.</p> <p>Art. 36 da l'ordinaziun da scola: ¹ <i>Uffants da naziunalitad betg svizra che vegnan instruids da lur consulats sin agens custs en la lingua, en l'istorgia ed en la cultura da lur pajais duessan sche pussaivel survegnir il temp necessari er durant l'estrucziun ordinaria.</i> ² <i>Per quest intent mettan las instituziuns responsablas per la scola a disposiziun gratuitamain las localitads d'estrucziun.</i></p>
Singularitads dal cumportament	<p>Singularitads dal cumportament en scola duain vegnir tractadas adequatamain. Singularitads dal cumportament vegnan per regla examinadas e schliadas en moda sistemica. La prevenziun generala vegn resguardada sco fitg impurtanta. Central è il sustegn da las personas d'estrucziun tras il purtader da scola, en spezial en cas da singularitads dal cumportament da scolaras e da scolars che pregiuditgeschan l'estrucziun.</p> <p>Tenor l'ordinaziun da scola (art. 73) porscha il servetsch psicologic da scola cussegliaziun e sustegn. Uschenavant che uffants che han in cumportament extraordinari han in basegn da promoziun spezial survegnan els mesiras da la pedagogia speziala. La purschida da time-out è ina pussaivladad d'als scolar separadamain durant in tschert temp.</p>

Ils projects da pilot a Tavau ed a Tusaun han mussà ch'in andament da cascada tenor l'illustraziun qua sutvart è sa cumprovà – tut tenor la situaziun – tar scolaras e scolars cun in cumportament extraordinari. Latiers pon appartegnair ils suandants pass: mesiras en la classa; mesiras complementaras sco p.ex. scleriments tras il servetsch psicologic da scola; sustegn tras la lavur sociala da scola; midada da classa; soluziun da time-out. La scolaziun speziala vegn eventualmain en dumonda sco ultim pass.

Time-out

Ils purtaders da scola pon stgaffir purschidas da time-out (art. 40 lescha da scola). Las personas cun la pussanza dals geniturs ston vegnir infurmadadas directamain a bucca ed en scrit davart ils motivs d'in plazzament da time-out.

Purschidas da time-out servan ad instruir scolaras e scolars per in tschert temp ordaifer la classa da tschep sco er ad observar ed a sviluppar la personalitad da scolaras e da scolars cun in cumportament extraordinari (art. 37 ordinaziun da scola). I na sa tracta qua betg da mesiras da la pedagogia speziala.

Il time-out vegn purschì en partiziuns che vegnan manadas separadamain. La finamira è la reintegraziun en la classa regulara. Sche pussaivel sto vegnir intermediada per quest motiv la materia da la classa regulara. Ina dimora da dapli che 3 mais sto vegnir motivada en scrit envers l'inspecturat da scola.

Lavur sociala da scola

En cas da basegn pon ils purtaders da scola stgaffir purschidas supplementaras en il sector da la lavur sociala da scola (art. 40 lescha da scola). En quest connex na datti naginas ulteriuras prescripziuns en la lescha da scola. La concepziun da las purschidas è chausa dals purtaders da scola.

3.3 Engaschament da personas d'instrucziun sco er da specialistas e da spezialists

Princip	Las personas d'instrucziun che realiseschan las mesiras da la pedagogia speziala ston avair in diplom reconuschì respectiv.
Persunas d'instrucziun senza diplom reconuschì respectiv	L'autorisaziun d'instruir da personas d'instrucziun senza diplom reconuschì en pedagogia speziala vegn reglada en directivas separadas. ¹⁵ Sin dumonda dal purtader da scola po l'uffizi conceder in'autorisaziun d'instruir a personas d'instrucziun senza diplom reconuschì respectiv.
Spezialistas e spezialists per mesiras pedagogic-terapeuticas	L'admissiun da spezialistas e da spezialists per mesiras pedagogic-terapeuticas vegn reglada en directivas separadas. ¹⁵ L'admissiun da logopedas e da logopeds sa basa sin las disposiziuns davart ils fatgs da sanadad dal chantun Grischun (lescha da sanadad) dals 2 da december 1984. Terapeutas e terapeuts da psicomotorica èn admess, sch'els possedan in diplom reconuschì respectiv ubain ina permissiun excepziunala da l'uffizi.

¹⁵ departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient (2013), directivas davart l'autorisaziun d'instruir per personas d'instrucziun senza diplom reconuschì sco er davart l'admissiun da personas spezialisadas per mesiras pedagogic-terapeuticas; accessiblas sin la pagina d'internet da l'uffizi per la scola populara ed il sport

Agiunta A: Documents da model

Ils documents da model qua sutvart dattan – en il senn d'ulteriuras recumandaziuns – infurmaziuns davart las pussaivladads da realisar las mesiras da la pedagogia speziala. Els vegnan adattads permanentamain e pon vegnir chargiads giu da la pagina d'internet da l'uffizi per la scola populara ed il sport.

1. Concept da promoziun da la scola¹⁶

Nr.	Tema	Dumondas directivas	Indicatur
1	Ideas pedagogicas directivas: promoziun consequenta da tut ils uffants, tenuta integrativa, consideraziun dal mund da viver dals uffants, orientaziun vi da las resursas, instrucziun che fa ina differenziaziun interna e ch'è individualisanta, emprender ensemen ed in da l'auter	Tge ans è impurtant?	Questas ideas directivas per promover tut las scolaras e tut ils scolaras vegnan sustegnidas da nossa scola.
2	Descripziun da las purschidas da la pedagogia speziala sco er da las ulteriuras eventualas purschidas da promoziun: - promoziun integrativa - mesiras pedagogic-terapeuticas - scolaziun speziala integrativa - promoziun dals talents - eventualmain instrucziun da promoziun per scolaras e scolaras da lingua estra - eventualmain purschidas da time-out - eventualmain purschidas da la lavur sociala da scola - ...	Co realisain nus la promoziun integrativa? Tge purschidas da promoziun stattan a disposiziun a nossa scola?	Uschia realisain nus la promoziun integrativa da las scolaras e dals scolaras cun basegns da la pedagogia speziala. Cun questas purschidas sustegnain nus en nossa scola l'emprender da las scolaras e dals scolaras cun basegns da la pedagogia speziala.
4	Carnet d'obligaziuns da tut las personas participadas: competenzas, incumbensas	Tgi fa tge? (cussegl da scola, direcziun da la scola, team spezialisà, personas d'instrucziun da classa, spezialistas e spezialists, personas d'instrucziun spezialisadas e.u.v.)	Las cumpetenzas e las incumbensas per la promoziun integrativa en nossa scola èn determinadas e communitgadas.
5	Schema dals andaments: preparaziun da l'analisa da la situaziun, analisa da la situaziun e discurs davart la situaziun actuala (maisa radunda), scleriments, preparaziun da la decisiun (team spezialisà), decisiun, examinaziun	Co vegni agì da la percepziun dal problem fin al process da decisiun, e quai cun integrar las personas cun la pussanza dals geniturs?	Nossa scola ha clers andaments per planisar e per realisar las mesiras da la pedagogia speziala, che tuts enconuschan.
6	Planisaziun da promoziun: tras la pedagogia curativa da scola	Co vesa ora il plan da promoziun concret? Co sa giuditgeschan sezs las scolaras ed ils scolaras ?	Quai è il plan da promoziun da la pedagogia curativa da scola per scolaras e scolaras cun basegns da la pedagogia speziala.
7	Realisaziun sin mintga stgalim: stgalim da scolina, da scola primara e da scola secundara I	Co (e cun tge resursas) vegnan las mesiras da la pedagogia speziala realisadas sin tut ils stgalims?	Nus realisain las mesiras da la pedagogia speziala sin tut ils stgalims tenor ils basegns che sa mussan.

¹⁶ Ulteriuras infurmaziuns en chaussa: p.ex.: Widmer-Wolf, P. (2011), Wir alle in einer Klasse! Heterogenität in Schule und Unterricht: Fragen – Erkenntnisse – Perspektiven; Bildungsdirektion Kanton Zürich (2007), Angebote für Schülerinnen und Schüler mit besonderen pädagogischen Bedürfnissen. Von der Separation zur Integration.

2. Ideas pedagogicas directivas ¹⁷

1. Nossa scola è ina scola per tuts.
2. En nossa scola promovain nus tuts tenor meglier savair e pudair.
3. En nossa scola vali sco normal d'esser different.
4. Nus enconuschain las schanzas ed ils cunfins da la promoziun integrativa, er or da l'optica da la lescha e da la scienza.
5. Nus pudain ans laschar sin quai ch'il chantun ed il purtader da scola ans sustegnan.
6. Nus ans stentain da porscher ina instrucziun che fa ina differenziaziun interna che tegna quint da tuts.
7. Nus emprendain ensemen ed in da l'auter.
8. Nus collavurain bain, en spezial cun la pedagoga u cun il pedagog curativ da scola.
9. Nossa planisaziun e noss andaments èn clers.
10. Nus frequentain furnaziuns supplementaras e sviluppain vinavant nossa scola.

La scola da Tusaun ha formulà sias ideas directivas sco suonda (extract):¹⁸

Ideas directivas (...)

Formulà anc ina giada in zic auter, or dal "Rezeptbuch schulische Integration" da Peter Lienhard:

- Nossa scola ha ina direcziun cuminaivla en quai che riguarda l'integraziun en scola.
- L'integraziun en scola da scolaras e da scolars cun pregiudicaziuns è il cas normal. La separaziun sto vegnir motivada.
- Il respect vicendaivel, la solidaritad ed il contact apprezzant da l'in cun l'auter vegnan promovids.
- L'instrucziun vegn planisada e realisada cun tegnair quint da la diversitad da las scolaras e dals scolars.
- La responsabladad da las scolaras e dals scolars cun pregiudicaziuns vegn purtada cuminaivlamain.
- Tut las personas d'instrucziun mussan la prontezza per discurs cun ils geniturs.
- L'ulteriura promoziun na vegn betg delegada, mabain vegn fatga en moda integrativa.

¹⁷ Ulteriuras infurmaziuns en chaussa: p.ex. Schlussbericht (2012); Index für Inklusion. Lernen und Teilhabe in der Schule der Vielfalt entwickeln (2003); Bewertungsraster zu den schulischen Integrationsprozessen an der Aargauer Volksschule (2008).

¹⁸ "Sonderpädagogische Massnahmen – aus dem Handbuch der Schule Thuisis" sin la pagina d'internet da la scola da Tusaun dals 12 d'avrigl 2013.

3. Carnet d'obligaziuns

En in carnet d'obligaziuns pon vegnir fixadas las incumbensas e las cumpetenzas (vesair scola da Tusaun 2013).

Cumpetenzas		Uffizi resp. post specialisà	Purtader/ direenziun da la scola	Team specialisà	Maisa radunda	Persuna d'instrucziun da classa resp. PCS (ex)	Geniturs, scolar(a)s	Centers da cumpetenzas per la scolaziun speziala
Incumbensas								
	Purschida da la pedagogia speziala en il sector simpel	ev. coop	dec	prep	prep	prep/ex	int/coop	
	Purschida da la pedagogia speziala en il sector pretensius	dec		prep	prep	prep/ex	int/coop	ex/coop
	Planisaziun, finanziaziun ed engaschament da las resursas personalas per mesiras		dec	prep	prep	prep/ex		ev. coop
	Controlla da l'adempliment da las finamiras e da las mesiras (mintga mez onn)	ev. coop	ev. dec	ev. prep	prep/ex	prep/ex	int/coop	ev. coop
	Mesiras pedagogic-terapeuticas	coop				ex	int/coop	
	Adattaziun da las finamiras da l'instrucziun	coop				ex	int/coop	
	Dispensaziun da roms (inspecturat da scola)	dec				ex	int/coop	
	Mesiras da la scolaziun speziala integrativa	dec				ex	int/coop	ex/coop
	Examinaziun da la situaziun engrevgiada (grondezza da la partiziun) (inspecturat da scola)	dec				ex	int/coop	
	...							
	...							
	...							
	...							
	...							
	...							

dec = decisiun, prep = preparaziun, ex = executiun, int = integraziun, coop = cooperaziun

4. Cunvegna davart las cumpetenzas e davart la collavuraziun tranter la persuna d'instrucziun da classa e la pedagoga u il pedagog curativ da scola ¹⁹

Incumbensas da la persuna d'instrucziun da classa

Las incumbensas las pli impurtantas da la persuna d'instrucziun da classa èn:

- instruir la classa tenor il plan d'instrucziun prescrit, resguardond spezialmain ils uffants che vegnan scolads en moda integrativa
- individualisar e differenziar en moda adequata l'instrucziun en la classa regulara
- collavurar cun las persunas d'instrucziun e cun las persunas spezializadas ch'èn participadas a l'integraziun
- resguardar ils basegns da las scholaras e dals scolars integrads
- collavurar cun ils geniturs cun la finamira da promover optimalmain ils uffants pertutgads
- sustegnair ils uffants scolads en moda integrativa en il sector social ed emoziunal en l'interess d'ina integraziun activa dals uffants en las acziuns ed en la dinamica da la classa
- communitgar infurmaziuns che pertutgan la classa a tut ils geniturs

Incumbensas da la pedagoga u dal pedagog curativ da scola

La pedagoga u il pedagog curativ da scola ha en spezial las suandantas incumbensas:

- elavurar e controllar regularmain ils plans detagliads da promoziun, consegnar la versiun en scrit da la planisaziun da promoziun cun las finamiras al center da cumpetenzas da la scolaziun speziala fin il pli tard avant l'emprima analisa da la situaziun
- planisar e realisar l'instrucziun concreta per las scholaras e per ils scolars en ses champ da cumpetenzas
- adattar ils meds d'instrucziun ed il material d'instrucziun
- coordinar la collavuraziun interdisciplinara tenor cunvegnientscha
- eventualmain collavurar a l'instrucziun en la classa regulara
- preschentar ils resultats e las finamiras da promoziun a chaschun da las analisas da la situaziun
- en cas da basegn, manar discussiuns supplementaras che sa refereschan al cas
- en cas da basegn, manar discurs cun ils geniturs
- scriver il rapport da scola per mauns dals geniturs e dal center da cumpetenzas da la scolaziun speziala
- en cas da basegn, collavurar cun servetschs spezialas
- administrar las actas necessarias
- frequentar furmaziuns supplementaras
- sa participar a furmaziuns supplementaras ed ad occurrenzas internas dal center da cumpetenzas da la scolaziun speziala

¹⁹ uffizi per la scola populara ed il sport (ed.) (2010), directives per la realisaziun da la scolaziun speziala integrativa en il chantun Grischun (schaner 2010)

5. Plan da promoziun²⁰

<p>Plan da promoziun per: <i>Martin Exempel, 5. Classa</i>..... perioda: <i>zercladur 2009 fin schaner 2010</i> Empleni da: <i>Gion Clalüna</i>..... funcziun: <i>pedagog curativ da scola</i>..... scola: <i>Quadras, San Musteri</i></p> <p>Finamiras da promoziun surordinadas, fixadas en il discurs davart la situaziun actuala dals....23 da zercladur 2009:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Avant ch'i dat in'explosiun da gritta: star si, baiver in sitg aua u ir ora per in curt temp, ir per agid, sche quai è necessari. - Finamira da scriver 1: Las bunas ideas svilupadas en il chau vegnan scrittas sin il fegl da palpìri. - Finamira da scriver 2: L'ortografia cuntanscha in stadi sufficient. 			
Secturs	Finamiras da promoziun concretas	Cundiziuns da sustegn (ambient d'emprender, metodas, material)	Observaziuns/giudicament da l'adempliment da las finamiras (data)
Emprender general	M. ha ses meds da lavurar adina per mauns. M. lavura en lieus cun paucas irritaziuns.	Discutar cun Martin la concepziun da la piazza da lavur en scola ed a chasa. Piazza en la classa, nua ch'el na sa senta betg disturbà ed observà.	Na fa las leziens ed ils pensums betg pli en stiva, mabain è sa drizzà in "biro" cun agid dal bab. (6-9-2009) Decisiun dal cussegl da classa: L'urden da seser resta fin suenter las vacanzas d'atun; la piazza n'è actualmain betg optimala; tematisar anc ina giada pli tard. (1-10-2009)
Acquisiziun da la lingua e furmaziun dal vocabulari			
Leger e scriver	M. scriva texts curts, ma el scriva regularmain. M. lavura sistematicain vi da sia ortografia.	Tschertgar ensemen cun M. impuls ed occasiuns per scriver → scriva resumaziuns curtas da gieus da ballape impurtants. Lavurar cun il program XY per trenar l'ortografia. Nov: Jau tract cun M. temas ortografics specifics a maun da ses agens texts → ed al concepesch fegl d'infurmaziun simpels.	
Emprender matematic			
Savair ir enturn cun pretensiuns	M. realisescha svelts, cur ch'ina frustraiziun sa manifestescha.	Sche nus personas d'instrucziun badain che M. perda la controlla: far in pèr pass en sia direcziun, mussar discretain preschientscha e la prontezza per gidar (mo en situaziuns excepziunalas drizzar il pled directain ad M!).	Il punct cun star si e baiver aua funcziuna bain (observà 2x); dapi las vacanzas da stad nagina crisa pli. (1-10-2009)
Communicaziun			
Moviment e mobilitad			
Guardar per sasez			
Contact cun umans			Experientscha fitg buna: M. ha declerà a la classa las finamiras generalas (oravant tut quellas cunter "il far da sturn"). La classa ha empermess spontanain ses sustegn. M. è levgià e fortunà. (25-6-2009)
Temp liber, recreaziun e communitad			

²⁰ Tenor Lienhard, P. et al (2011), Rezeptbuch schulische Integration, p. 129.

6. Preparar l'analisa da la situaziun

Per preparar l'analisa da la situaziun a la maisa radunda e/u per examinar il plan da promoziun po vegnir fatga ina valitaziun.²¹

Stärke	Allgemeines Lernen
↑	Die Schülerin/der Schüler kann zuhören, zuschauen, aufmerksam sein; sich Dinge merken; Lösungen finden und umsetzen; planen; üben
↓	
Problem	
Stärke	Spracherwerb und Begriffsbildung
↑	Die Schülerin/der Schüler kann lautgetreu nachsprechen; den Sinn von Wörtern und Symbolen verstehen; korrekte Sätze bilden; einen altersentsprechenden Wortschatz aufbauen; Sprache dem Sinn entsprechend modulieren (Erst- und Zweitsprache)
↓	
Problem	
Stärke	Lesen und Schreiben
↑	Die Schülerin/der Schüler kann lesen; laut vorlesen; verstehen, was gelesen wird; korrekt und leserlich schreiben
↓	
Problem	
Stärke	Mathematisches Lernen
↑	Die Schülerin/der Schüler kann kopfrechnen; schriftlich rechnen; Rechnungen in Sätzen verstehen und lösen; den Rechenstoff, der in der Klasse durchgenommen wird, verstehen und beherrschen
↓	
Problem	
Stärke	Umgang mit Anforderungen
↑	Die Schülerin/der Schüler kann aufgetragene Aufgaben selbständig erledigen; in der Gruppe eine Aufgabe lösen; Verantwortung übernehmen; den Tagesablauf einhalten; Freude und Frust regulieren
↓	
Problem	
Stärke	Kommunikation
↑	Die Schülerin/der Schüler kann verstehen, was andere sagen und meinen; ausdrücken, was sie/er ausdrücken will; anderen Menschen Dinge erklären; Gespräche und Diskussionen führen
↓	
Problem	
Stärke	Bewegung und Mobilität
↑	Die Schülerin/der Schüler kann Bewegungsabläufe planen, koordinieren und nachahmen (z.B. im Sport); feinmotorische Bewegungen planen, koordinieren und nachahmen (z.B. beim Basteln)
↓	
Problem	
Stärke	Für sich selbst sorgen
↑	Die Schülerin/der Schüler kann auf die Körperpflege, die Gesundheit und die Ernährung achten; sich vor gefährlichen Situationen schützen; die Einnahme von schädlichen Substanzen vermeiden
↓	
Problem	
Stärke	Umgang mit Menschen
↑	Die Schülerin/der Schüler kann mit anderen Menschen Kontakt aufnehmen; Achtung, Wärme, Toleranz entgegenbringen und annehmen; Nähe und Distanz regeln; mit Kritik umgehen; Freunde finden
↓	
Problem	
Stärke	Freizeit, Erholung und Gemeinschaft
↑	Die Schülerin/der Schüler kann am gemeinschaftlichen Leben (Familie, Kameraden, Vereinigungen, ...) teilnehmen; selbst gewählte Lieblingsaktivitäten und Hobbys pflegen; sich erholen
↓	
Problem	

²¹ Ulteriuras infurmaziuns specificas per il discurs davart la situaziun actuala: p.ex. formular per preparar il discurs davart la situaziun actuala vesair pagina d'internet da l'uffizi da la scola populara da Turitg (copyright da la direcziun da furnaziun dal chantun Turitg).

7. Discurs ("maisa radunda")

	Tractandas	Remartgas
1	Introducziun en il discurs <ul style="list-style-type: none"> - bainvegni - preschentaziun - durada - finamiras dal discurs 	Il discurs vegn moderà. I vegn fatg in protocol da decisiuns.
2	Situaziun da la scolara/dal scolar <ul style="list-style-type: none"> - observaziuns e percepziuns - resultat da la preparaziun da la persuna d'instrucziun da classa / da la pedagoga u dal pedagog curativ da scola - rimnar e discutir las valitaziuns - ev. resultat dals scleriments 	
3	Ev. scleriments <ul style="list-style-type: none"> - Tge posts spezialisads vegnan integrads? - Tge fa tge fin cura? 	
4	Mesiras <ul style="list-style-type: none"> - planisar e proponer las mesiras - observar la basa legala e resguardar las purschidas da la scola - proposta al team spezialisà 	
5	Arranschaments <ul style="list-style-type: none"> - finamiras da promoziun surordinadas - mesiras - planisaziun da promoziun 	
6	Cunvegna <ul style="list-style-type: none"> - Tge fa tge fin cura? - Tgi paja tge contribuziun? - Cura e co vegni controllà, sche las finamiras èn vegnidas ademplidas? 	Resumar il discurs e fixar las decisiuns.

Sch'i na vegn betg chattada ina soluziun, ston eventualmain vegnir fatgs anc ulteriurs scleriments. Il discurs na duai betg esser ina "dretgira nauscha", mabain vegnir fatg cun la tenuta "Nus tuts vulain mo il meglier per l'uffant resp. per ses svilup, per che sia furmaziun haja success, uschia che las mesiras pon vegnir purtadas er da la classa regulara, da las persunas d'instrucziun e da las persunas spezialisadas". I na vegnan betg tschertgadas raschuns, mabain soluziuns. Il team spezialisà tracta la dumonda. Il purtader da scola resp. il post spezialisà da l'uffizi ch'è cumpetent en chausa decida.

Agiunta B

Infurmaziun

Il post da contact per in'emprima infurmaziun è il post regional dal servetsch psicologic da scola. El declera tge post (p.ex. uffizi, post spezialisà resp. center da cumpetenzza per la scolaziun speziala) che duai vegnir consultà tut tenor il problem.

Abreviaziuns

CSspez	center da cumpetenzza per la scolaziun speziala (= scola speziala)
DECA	departament d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient
IPSE	instrucziun da promoziun per scolaras e scolars da lingua estra
IS	inspecturat da scola
LCP	lingua e cultura da la patria
MPT	mesiras pedagogic-terapeuticas
PCS	pedagoga u pedagog curativ da scola
PI	promoziun integrativa
PI cA	promoziun integrativa cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun
PI P	promoziun integrativa sco prevenziun
PI sA	promoziun integrativa senza adattaziun da las finamiras da l'instrucziun
PUG	psichiatria d'uffants e da giuvenils
SPC	servetsch da pedagogia curativa
SPS	servetsch psicologic da scola
SSI	Scolaziun speziala integrativa
USS	uffizi per la scola populara ed il sport

Glossari

Basegn da promoziun spezial: In basegn da promoziun spezial è avant maun, sch'ina scolara u in scolar na po betg suandar u po suandar mo per part il plan d'instrucziun da la scola regulara, ha grondas difficultads en il cumportament, en la capaciad d'emprender ed en la capaciad da prestaziun sco er en la cumpetenzza da discurren ed en la cumpetenzza linguistica, è pertutgà u smanatschà d'in impediment corporal, spiertal, psychic, linguistic, sensoric u da la percepsziun ubain ha in talent extraordinari. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Differenziaziun interna: En il rom dal plan d'instrucziun poi vegnir differenzià tranter la finamira d'emprender ed il cuntegn (tema, nivel da las exigenzas, quantidad, elavuraziun), tranter las furmas d'instruir e d'emprender (instrucziun averta u cooperativa, plan da l'emna, projects, individualisaziun) e tranter il sustegn d'emprender (assistenza stretga u vasta da vart da la persuna d'instrucziun, gruppas d'emprender eterogenas u omogenas, partenadis d'emprender). I pon p.ex. vegnir creadas differentas occurrenzas d'emprender per in object d'emprender cuminaivel che resguardan las resursas e las pussaivladads d'agir sco er la motivaziun ed ils interess da las scolaras e dals scolars. (Vesair Klippert 2010.)

Furma da scolaziun e da promoziun separativa: Cun quai vegnan manegiadas furmas da scolaziun e da promoziun che vegnan dadas per gronda part ordaifer la classa regulara resp. en la scola speziala. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Individualisaziun: En il rom dal plan d'instrucziun vegnan las finamiras adattadas a las resursas ed a las pussaivladads d'agir da las scolaras e dals scolars per pudair promover optimalmain lur potenzial da prestaziun. P.ex. lezijs e pensums d'in nivel da basa, d'in nivel mesaun u d'in nivel extendì u occurrenzas d'emprender sin basa da la motivaziun e da l'interess. A la fin dal temp da scola obligatoric vegnan per regla vitiers finamiras da carriera individualas sut il motto: rinforzar las fermezzas, serrar las largias. (Vesair Widmer-Wolf 2011.)

Logopedia: En la logopedia vegnan diagnosticads ils disturbis da la lingua orala e scritta, dal discurren, da la communicaziun, da la fluenza da la lingua e da la vusch, dal tragutter sco er da la legastenia ed i vegnan planisadas, realisadas ed evaluadas las mesiras da terapia correspondentas. (CDEP 2007.)

Mesiras da la pedagogia speziala: Mesiras per scolaras e scolars che han in basegn spezial da promoziun. Las persunas cun la pussanza dals geniturs ston er vegnir integradas. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Mesiras pedagogic-terapeuticas: I sa tracta qua da la logopedia e da la terapia da psicomotorica. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Mesiras pretensiusas: Sco mesiras pretensiusas valan l'instrucziun en il rom da la scolaziun speziala, l'assistenza respectiva e las mesiras en cas d'in grond basegn da promoziun. Ellas vegnan dadas en moda integrativa u parzialmain integrativa (en la scola regulara) u en moda separativa (part principala da l'instrucziun ha lieu ordaifer la classa regulara) resp. en la scola speziala. La responsabladad per ellas porta il chantun resp. l'uffizi. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Mesiras simplas: Sco mesiras simplas da la pedagogia speziala valan en spezial la promoziun integrativa e las mesiras pedagogic-terapeuticas. Ellas suttastattan a la responsabladad dal purtader da scola. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Pedagogas e pedagogs curativs da scola: Persunas d'instrucziun che han in diplom en pedagogia speziala. Ellas lavuran en la promoziun integrativa sco er en la scolaziun speziala integrativa.

Promoziun integrativa: La promoziun integrativa vegn fatga en la classa regulara, uschenavant ch'ella è d'avantatg per la scolara u per il scolar che ha in basegn spezial da promoziun e sch'ella è acceptabla per la classa regulara. La promoziun integrativa cumpiglia il sustegn da la pedagogia curativa sco prevenziun, la promoziun senza e la promoziun cun adattaziun da las finamiras da l'instrucziun. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Psicomotorica: La psicomotorica s'occupa da l'effect reciproc tranter recepir, sentir, pensar, muventar e cumportament sco er da l'expressiun corporala. En la psicomotorica vegnan diagnostitgads difficultads, disturbis ed impediments da svilup ed i vegnan planisadas, realisadas ed evaluadas las mesiras da terapia e da sustegn correspondentas. (CDEP 2007.)

Scola regulara: Scola dal stgalim da furnaziun obligatoric, en la quala las scholaras ed ils scholars èn assegnads a classas regularas, entaifer las qualas vegnan realisadas tant mesiras per la promoziun integrativa sco er mesiras per la scolaziun speziala integrativa. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Scolaziun speziala: L'instrucziun en il rom da la scolaziun speziala cumpiglia la promoziun e la scolaziun d'uffants e da giuvenils che n'èn betg en cas da suandar a vista mesauna ed a lunga vista l'instrucziun en la scola regulara malgrà las mesiras simplas e malgrà la promoziun integrativa. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Spezialistas e spezialists per mesiras da la pedagogia speziala: Logopedas e logopeds, terapeutas e terapeuts da psicomotorica, audiopedagogas ed audiopedagogs, spezialistas e spezialists per donns da la vesida, spezialistas e spezialists per l'educaziun prescolara pedagogic-curativa.

Talents extraordinaris: Talents extraordinaris tar scholaras e scholars pon esser avant maun en differents secturs. Mesiras pussaivlas per promover quests talents èn purschidas da promoziun spezialas, la frequentaziun d'ina scola da talent u il sursigir ina classa. (Tenor la lescha da scola 2012.)

Correcturas suenter ils 6-5-2013 (data da spediun da la versiun tudestga):

25-05-2013: pagina 14, scleriments (versiun tudestga)

03-07-2013: pagina 7, access senza barrieras (versiun tudestga e taliana)